

СИСТЕМА ЗБАЛАНСОВАНИХ ПОКАЗНИКІВ ЩОДО УПЕРЕДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВ

Л. М. Перехрест

Доцент

Кафедра банківської справи та фінансового моніторингу
Національний університет державної податкової служби

України

вул. Карла Маркса, 31, м. Ірпінь, Україна, 08201

Контактний тел.: (04497) 62-825, 097-100-06-00

E-mail: perehrest_l@mail.ru

У статті розглядаються та узагальнюються основні підходи до побудови системи індикаторів-провісників фінансової кризи

Ключові слова: банк, фінансова нестабільність, фінансова криза

В статье рассматриваются и обобщаются основные подходы к построению системы индикаторов-предвестников финансового кризиса

Ключевые слова: банк, финансовая нестабильность, финансовый кризис

The article examines and summarizes the main approaches to building a system of indicators, precursors of the financial crisis

Keywords: bank, financial instability, financial crisis

Вступ

Посилення глобалізаційних та інтеграційних процесів і зростаюча відкритість національної економіки потенційно підвищують імовірність виникнення кризових явищ, спричиняють нові виклики, пов'язані зі значним збільшенням ризиків як на рівні економіки в цілому, так і в окремих секторах економіки, зокрема в банківському.

Світова економічна криза, поставила під сумнів надійність вітчизняної банківської системи, оскільки призвела до збанкрутіння не лише малих і середніх, а й великих банків. Зазначене свідчить про слабкість системи забезпечення стійкого розвитку банків, відсутність конструктивних методів захисту банківської діяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз, що породжує нестабільність банківського сектору. У зв'язку з цим, наразі постає питання розробки такої системи показників, яка б завчасно могла сигналізувати про наближення фінансової нестабільності та здатної забезпечити підтримку необхідного рівня безпеки та стабільності банків.

Класифікація існуючих методів досліджень

Сучасні підходи до забезпечення надійності банків, питання збереження їх внутрішньої стійкості та безпеки в умовах нестабільного економічного середовища представлені в працях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених та економістів. Разом з тим, незважаючи на значну кількість досліджень у зазначеній сфері, проблема значною мірою залишається не вирішеною.

Підтвердженням цього є відсутність якісних систем раннього попередження фінансових і банківських криз.

Сучасний етап розвитку банківської системи потребує міцних та стабільних банків, оскільки їх функціонування в сучасних умовах ускладнюється нестабільністю економічного середовища, що може призвести до дестабілізації як окремого банку, так і банківської системи в цілому. У зв'язку з цим перед банками, які зазнають негативного впливу зовнішнього середовища, постає завдання пошуку управлінських інструментів щодо упередження кризових явищ у їх діяльності.

Варто зауважити, що в 1990-х роках світова економіка стикнулася з рядом криз, епіцентрами яких виявилися Мексика, Південно-Східна Азія, Росія і Бразилія. Дані події зумовили необхідність звернутись до досліджень, присвячених виявленню показників, які можуть завчасно вказати на вразливість економіки перед фінансовими кризами. Сформувані кінцевий перелік таких індикаторів, дозволило вивчення міжнародного досвіду.

У цілому, методи для вибору найбільш ефективних індикаторів-провісників фінансової кризи, що використовують у міжнародній практиці, автором згруповано так: якісний аналіз, економічне моделювання та непараметричні оцінки.

У рамках вивчення якісного аналізу проаналізовано роботи Ейхенгріна та Роуза, які досліджували банківські кризи в країнах, що розвиваються. В якості індикаторів-передвісників кризи автори використовують макроекономічні та фінансові показники за 1975–1992 рр., які були поділені на п'ять основних груп: індикатори внутрішньої макроекономічної політики; індикатори зовнішніх економічних умов; режим обмінного курсу; індикатори внутрішньої фінансової структури; проблеми нагляду та управління. Всього Ейхенгрін та Роуз виявили 39 кризових ситуацій. Для ідентифікації банківської кризи автори опираються на результати, отримані Капріо і

Клінгебілем, які у своїй роботі визначають кризу як ситуацію, при якій проблеми банків, призводять до суттєвого зменшення капіталу банківської системи. Автори проаналізували кризові епізоди в 69 країнах і на основі як офіційних даних, так і експертних оцінок оцінили їх серйозність та вплив на банківський сектор.

В дослідженні Камінські і Рейхарта, початком банківської кризи вважалась ситуація, при якій масові вилучення вкладів призводили до закриття банків, їх злиття або поглинання одного або більше проблемних банків держаним сектором. В роботі автори стверджують, що грошовий мультиплікатор збільшується перед початком кризи, а відношення внутрішніх кредитів до ВВП вище звичайного рівня. Інші показники ведуть себе неоднозначно [1].

Пошук індикаторів-провісників фінансової небезпеки за допомогою економетричних методів дослідження активно розпочався в 1990-ті роки. Очевидну затримку у появі емпіричних досліджень щодо теоретичних робіт можна пояснити двома причинами. По-перше, аналіз причин криз за допомогою математично-статистичних методів вимагає наявності протяжного ряду спостережень. По-друге, необхідно було попередньо розробити відповідні медотики дослідження.

Так, Харді і Пазарбасіоглу присвятили своє дослідження визначенню ролі макроекономічних факторів в процесі прогнозування ймовірності початку кризи. В роботі вивчалась роль макроекономічних факторів у створенні передумови для виникнення банківської кризи. Для аналізу використовуються дані банківських криз в країнах Азії та Латинської Америки в 80-х– 90-х роках, на базі яких будується logit-модель множинного вибору [2].

Автори виявили, що банківські кризи найчастіше виникають через значне уповільнення темпів економічного розвитку, девальвацією національної валюти та ріст реальних процентних ставок. В якості ранніх індикаторів банківських криз можуть розглядатись висока волатильність темпів інфляції (типова ознака – зниження інфляції за рік перед кризою і ріст – за два роки до цього), ріст кредитів, виданих приватному сектору до ВВП, несприятливі коливання цін на експортному ринку та приток іноземного капіталу.

Провівши економетричний аналіз, автори встановили, що виникнення банківських криз, як правило, супроводжується нестабільністю міжнародних фінансових і товарних ринків, несприятливими змінами валютного курсу і платоспроможності підприємств-позичальників. Менш серйозні проблеми в банківському секторі пов'язані з коливанням внутрішніх процентних ставок і проблемами з поверненням боргів у споживчому секторі.

Результати, отримані Деміргук-Кунт і Детражиач на основі аналізу банківських криз, які відбулися в 1980–1994 рр., підтверджують висновки Харді і Пазарбасіоглу відносно макроекономічних факторів банківських криз. Для економетричної оцінки ймовірності банківської кризи автори використовують багатовимірну logit-модель. Єдиною відмінністю є позиція авторів відносно того, що ймовірність виникнення кризи зростає по мірі зниження забезпеченості грошової маси золотовалютними резервами. Раніше

співвідношення М2/резерви вважали виключно індикаторами стійкості валютного курсу.

Дослідження Деміргук-Кунт та Детражиач цікаве з тієї точки зору, що в ньому вперше проаналізовано вплив власне банківських фінансових і інституційних факторів на ймовірність виникнення кризи. Автором доведено, що ймовірність виникнення банківської кризи збільшується у разі зменшення співвідношення капіталу і активів банку, послаблення системи законодавчого регулювання банківської діяльності і банківського нагляду. Крім того, на думку авторів, введення системи гарантування (страхування) вкладів фізичних осіб не знижує, а навпаки, збільшує виникнення банківських криз. Це може бути пов'язано з тим, що система гарантування вкладів, знижуючи ймовірність банківської паніки, стимулює прийняття банками підвищених ризиків («моральний ризик, пов'язаний зі страхуванням депозитів»). В роботі також знайдено підтвердження припущенню про те, що країни, банківський сектор яких видає більше кредитів приватному сектору – з більшою ймовірністю можуть стикнутися з банківською кризою [3].

Першою фундаментальною роботою, в якій для прогнозування фінансової нестабільності були використані непараметричні оцінки, стало дослідження Камінські, Лізондо і Рейнхарта, в якому пропонується система сигналів раннього попередження кризи (метод сигналів) [4].

Основною задачею даного методу є знаходження показників, які б свідчили про можливість настання кризи протягом 24 місяців (система ранніх індикаторів). В роботі було показано, що сигнальний підхід може бути ефективним при прогнозуванні кризи, а також виявлені індикаторів-провісників кризи, до яких автори віднесли: обмінний курс, внутрішній кредит, пропозицію грошей, золотовалютні резерви та експорт.

В подальшому Камінські [5] розвинула непараметричний підхід до прогнозування фінансових криз. У своїй роботі автор часовий інтервал ділить на спокійний період і період кризи. На початку перевіряються, чи відбувається перевищення кількості сигналів в період кризи порівняно з кількістю отриманих сигналів у спокійний період, а потім досліджується поведінка індикаторів по мірі наближення до моменту кризи. Після цього сигнали діляться на м'які і жорсткі в залежності від того, наскільки вони перевищили порогові значення. В дослідженнях зазначається, що якщо індикатор подає сигнал безпосередньо перед кризою, він, скоріше показує настання кризи, а ніж прогнозує його. Тому автор вивчив часову структуру сигналів, що подаються. Виявилось, що збільшення загальної кількості поданих сигналів перед кризою не така велика, і середня кількість сигналів в останні шість місяців і в попередні місяці не сильно розрізняються. Таким чином, «хороші» індикатори однаково успішно справляються зі своєю задачею як безпосередньо перед кризою, так і за деякий час до її початку. Робота Камінські стала одним із перших досліджень, в якому була зроблена спроба побудови зведених індексів фінансової стабільності.

В роботі Едісона [6], який опирався на дослідження [2], також була проведена спроба побудови системи ранніх попереджувальних сигналів. Автор аналізує

фінансові кризи, які відбулися в 1970–1998 роках і буде порогові значення індикаторів аналогічно [2]. При цьому він показав, що найкраще всього прогнозувати фінансову кризу дозволяє аналіз динаміки реального курсу обмінного курсу, експорту та відношення грошової маси М2 до ВВП. Водночас автор запропонував альтернативний підхід до визначення порогових значень як 1,5 стандартних відхилення від середнього значення. Такий підхід дозволив отримати декілька добре працюючих індикаторів, проте в цілому результати виявилися значно гіршими, ніж при побудові граничних значень на основі мінімізації відношення шуму до «хороших сигналів». Водночас Едісон використовував зведені індекси, запропоновані в роботі Камінскі [5]. Проведений автором аналіз показав, що в багатьох країнах такі індекси дійсно збільшувалися перед кризою. Однак в роботі робиться висновок, що повністю покладатися на такий підхід недоцільно в силу великої дисперсії індексів і проблем з їх інтерпретацією.

В дослідженнях Хокінса і Клау також робиться спроба побудови зведених попереджувальних індексів фінансової нестабільності для країн, що постраждали від кризи в Росії, Азії і Латинської Америки. Для прогнозування початку фінансової нестабільності вони пропонують використовувати три зведені індекси: індекс тиску на валютний ринок, індекс зовнішньої вразливості, індекс вразливості банківської системи. Аналізуючи динаміку індексів, автори доводять, що вони здатні статистично достовірно прогнозувати початок фінансової нестабільності.

Слід відмітити дослідження вітчизняних науковців [7,8]. Зокрема в роботах Шумської С.С., Серпака І.І. представлено методологію оцінювання кризових явищ в економіці за допомогою непараметричного методу сигнальних оцінок. Авторами була зроблена спроба побудови і використання інтегральних показників та наведено приклади застосування методу для оцінки кризи в Україні у період 2007–2009 років з точки зору визначення основних проблем та шляхів їх подолання у процесі побудови системи моніторингу фінансової стабільності в Україні.

Таким чином, дослідження міжнародного досвіду побудови системи індикаторів-провісників фінансової кризи дозволив виділити певний перелік індикаторів, працездатність яких доцільно тестувати для прогнозування фінансової нестабільності у вітчизняному банківському секторі. Відмінність у виборі пріоритетних форм індикаторів обумовлені, перед усім, специфікою вітчизняної практики та різною ефективністю тих ме-

тодів, які вже використовуються у світовій практиці. З огляду на це, ми відмовились від використання економетричного та непараметричного методів аналізу, оскільки їх використання у вітчизняній практиці є проблематичним.

По-перше, для отримання статистично значимих оцінок необхідно дослідити велику кількість кризових епізодів, що практично неможливо в умовах вітчизняного банківського сектору через їх відсутність, за винятком банківської кризи 2008 року. Зрозуміло, цього епізоду недостатньо для оцінки моделі бінарного вибору. Крім того, використання моделі оцінки кризових епізодів інших країнах є недоцільним, оскільки це значно знизить вагомість критеріальних значень індикаторів, відповідно до яких оцінюється ймовірність настання фінансової нестабільності саме в Україні. Адже динаміка індикаторів фінансової стабільності в різних країнах суттєво відрізняється, що пояснюється специфікою розвитку національних економік.

По-друге, необхідно зауважити, що використання непараметричного методу, хоча і має ряд переваг порівняно з якісним та економетричним аналізом, проте банківська звітність, що публікується НБУ та вітчизняними банками, не дозволяє провести розрахунок усієї сукупності запропонованих нами індикаторів. Відсутність такої аналітики обумовила наш вибір на користь системного використання як якісних, так і кількісних характеристик показників.

Одним із найбільш складних етапів побудови системи індикаторів є проведення їх відбору за критерієм дієздатності з точки зору прогнозування фінансової нестабільності. Узагальнення міжнародних методик щодо визначення індикаторів-провісників фінансової нестабільності банків та їх тестування в умовах вітчизняної практики на придатність завчасного прогнозування дало змогу сформулювати наступну систему показників: макроекономічні – темпи інфляції, дефіцит поточного рахунку платіжного балансу, рівень монетизації економіки, динаміка внутрішнього кредитування, індикатор достатності золотовалютних резервів; мікроекономічні – динаміка частки активів банківського сектору відносно ВВП, коефіцієнт кредитної активності, співвідношення кредитів до ВВП, відношення кредитів до депозитів, коефіцієнт якості активів, коефіцієнт критичної ліквідності, структура депозитів у національній і іноземній валютах. Аналіз зазначених показників дозволяє слідкувати за основними тенденціями розвитку банківського сектору і завчасно виявляти ті фактори, які можуть викликати фінансову нестабільність банків.

Література

1. Kaminsky g. The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance-of-Payments Problems [Text] / g. Kaminsky, C. Reinhart // American Economic Review. – 1999. – Vol. 89 (June). – P. 473–500.
2. Hardy D. Lending indicators of banking crises: Was Asia different? [Text] / D. Hardy, C. Pazarbasioglu // IMF. – Working Paper. 98/91. – 1998.
3. Demirguc-Kunt A. The determinant of banking crises in developing and developing countries [Text] / A. Demirguc-Kunt, E. Detragiache // IMF. – Paper № 45. – 1998.
4. Kaminsky g. The leading indicators of currency crises [Text] / g. Kaminsky, s. Lizondo, c.m. Reinhart // IMF. – 1998. – Papers. – № 45. – 1–48 p.

5. Kaminsky G. Currency and banking crises: the early warning of distress [Text] / G. Kaminsky // IMF working paper 99/178. December 1999.
6. Edison H. Do indicators of financial crises work? An evaluation of on early nearing system [Tekst] / H. Edison // Board of Governns the Federal System International Finance Discussion Paper. – July 2000. – № 675.
7. Шумська С.С. Непараметричний метод сигнальних оцінок попередження економічної кризи в Україні [Текст] / С.С. Шумська, І.І. Серпак // Актуальні проблеми економіки: Науково-економічний журнал. – 2010. – № 12. – С. 205–214.
8. Шумська С. Особливості побудови та використання інтегральних показників у міжнародній та українській практиці [Текст] / С. Шумська // Економіст. – 2006. – № 11. – С. 74–77.

Виконано класифікацію науково-промислових парків. Виявлено їх властивості і характеристики. Проведено порівняльний аналіз із ключовими факторами управління портфелями проектів

Ключові слова: локалізовані бізнес-формування, проект, управління проектом, портфель проектів

Выполнена классификация научно-промышленных парков. Выявлены их свойства и характеристики. Проведен сравнительный анализ с ключевыми факторами управления портфелями проектов

Ключевые слова: локализованные бизнес-формирования, проект, управление портфелем проектов

The article represents classification of science and industrial parks, reviewing their properties and characteristics and conducting a comparative analysis with the key factors of project portfolio management

Keywords: localized business units, project, project management, project portfolio

УДК 005.8

УПРАВЛЕНИЕ ПРОЕКТАМИ СОЗДАНИЯ ЛОКАЛИЗОВАННЫХ БИЗНЕС-ФОРМИРОВАНИЙ. КЛАССИФИКАЦИЯ

М.С. Жадан

Политолог-международник / специалист, соискатель
ученой степени кандидата наук*

Контактный тел.: 096-396-62-52

E-mail: 4_work@ukr.net

П.А. Тесленко

Кандидат технических наук, доцент*

Контактный тел.: 067-940-04-51

E-mail: teslenko@3g.ua

*Кафедра менеджмента и управления проектами**

Т.М. Дидур

Доцент

Кафедра маркетинга**

**Одесская государственная академия строительства и архитектуры
ул. Дидрихсона, 4, г. Одесса, Украина, 65029

Постановка проблемы в общем виде и анализ предыдущих исследований

В экономиках различных стран получило широкое распространение формирование объектов промышленности, бизнеса и науки в различные объединения, локализованные на ограниченной территории. Подобные формирования могут быть представлены предприятиями, работающими в различных сферах экономики, либо же предприятиями, формирующими единую производственную цепочку. В самом общем виде их можно назвать «технопарками» и «индустриальными парками».

Создание таких образований способствует приросту инвестиций в экономику государств и регионов.

Локализация групп эффективно работающих предприятий не только актуальна в силу общемировых экономических тенденций, но и необходима для экономического роста и развития отдельных регионов и является современным инструментом инновационного развития территорий.

Проекты создания подобных образований имеют некоторые особенности и общие закономерности [1, 2]. Поэтому актуальным является изучение подобных формирований. Прежде всего, необходимо обосновать критерии включения схожих объектов в обозначенные группы. Также нерешенным остается вопрос разработки методологических основ управления проектами планирования и реализации техно - и индустриальных парков.